

ישיבת הפתל - ירושלים

שיחת הגאון הרב אביגדר הלוי נבנצל שליט"א

לפרשת מטות-מסעי תשע"ג

כי בצלם אלקים עשה את האדם

לא לשלוש רגלים, עד מות הכהן הגדול. ומה עם שמעון?
שמעון יושב בביתו בחיק משפחתו, איש אינו רודף אחריו,
איש אינו מבקש את נפשו, אפשר לתת לו 'שלישי' ו'שישי'
והוא אינו צריך לומר מילה.

כך הוא הדין למעשה, אבל מצד האמת צריך שמעון
לדעת, שגם הוא רשולן ופושע, לא פחות מראובן. גם הוא לא
נזהר מספיק שהאבן לא תפול לרחוב ותהרוג את אחד
העוברים שם, אלא שלקב"ה היה חשבון, למה ראובן יפגע
ביהודי ושמעון לא יפגע. ולכן, למרות שמצד הדין אין כאן
גואל דם, ושמעון לא צריך לגלות לעיר מקלט, אבל מצד
הלכות תשובה, צריך שמעון לעשות תשובה כמעט כמו ראובן
שהרג בפועל, שהרי גם הוא התרשל כמו ראובן, וגם הוא
עלול היה להרוג אדם כמותו.

כמו כן, גם במקרה שרק שמעון היה בתמונה, ולא היה
כלל לידו יהודי בשם ראובן שהרג אדם בפועל, גם אז חייב
שמעון לעשות תשובה חמורה כאילו הרג אדם, שהרי סוף סוף
עלולה היתה התנהגותו הרשלנית לגרום לכך. "ברוך ה'
שאינני צריך לרוץ לעיר מקלט, אבל מצד הרשלנות שלי, היה
ראוי שאשב בעיר מקלט" - כך צריך להרגיש מי שעלול היה
להרוג אדם, וה' - השומר עמו ישראל לעד - שמר שלא יהרוג.

חובה לשמור על חוקי התנועה

וגם בשאר עבירות זה כך. אם אדם התכוין לאכול בשר
חזיר, ועלה בידו בשר טלה, הוא טעון כפרה וסליחה (נייר כג,
א), [ולמדו (שם) דבר זה מפסוק בפרשתנו (במדבר ל, ו. ויע' רש"י
שם)]. אם התכוון לאכול בשר טלה ואכל באמת בשר טלה,
אבל לא נזהר והיה עלול לאכול דבר שאינו כשר, אולי גם כן
צריך איזו שהיא כפרה. כגון שנכנס למסעדה בלי לברר אם
היא כשרה או לא, ואח"כ התברר מה שהתברר, ודאי צריך
כפרה על חוסר הזהירות שלו. אם באמת יצא שאכל שם אוכל
לא כשר, ודאי שחייב בתשובה וכפרה. אבל גם אם לא אכל
אוכל שאינו כשר, אבל היה עלול לבוא לידי כך, הרי ודאי
צריך להתעורר לתשובה על דבר כזה.

במצאות שלנו איננו עוסקים כ"כ בהורדת אבנים כבדות
מהגג, אבל נהיגה ברכב בחוסר זהירות, במהירות מופרזת,
הוא דבר מצוי מאד. יש אנשים שחושבים, שבערב שבת, כדי
להגיע בזמן הביתה או למקום אחר, מותר ליסוע במהירות
מופרזת. אין שום היתר לדבר הזה, וגם זה צריך כפרה
וסליחה, ואינני יודע אם ה' יסלח כ"כ בקלות על נהיגה
מסוכנת בכביש. אם אתה מאחר - אל תיסע במכונית. תותר על
הנסיעה, או תעשה מה שאתה רוצה, אבל לא על חשבון אדם
אחר. הרבה תאונות נגרמות בערב שבת, בגלל ה"היתר" למהר

גלות לעיר מקלט - העונש החמור ביותר בתורה

על עבירה שנעשתה בשגגה

התורה אומרת בפרשתנו: "וְאִם בְּפִתְעָא בְּלֹא אֵיכָה הִדְפוּ,
אוּ הִשְׁלִיךְ עָלָיו כָּל כְּלֵי בְּלֹא צְדִיקָה... וְהִשִּׁיבוּ אֹתוֹ הַעֲדָה אֶל
עִיר מְקַלְטוֹ אֲשֶׁר נָס שָׁמָּה, וַיֵּשֶׁב בָּהּ עַד מוֹת הַכֹּהֵן הַגָּדוֹל"
(במדבר לה, כב-כה). עונש גלות לרוצח בשגגה.

גלות זו, היא העונש הכבד ביותר שקיים בתורה על
עבירה הנעשית בשוגג. אדם שחילל שבת בשוגג, או אפילו
עבד עבודה זרה בשוגג, מביא קרבן חטאת, והעון מתכפר
לו. הקרבן עולה קצת כסף, אבל אחרי הכל, המחיר אינו
נורא כל כך. לעומת זאת, גלות היא ענין הרבה יותר קשה.
הרוצח צריך לגלות לעיר מקלט, כשפדרך עלול להרצח על
ידי גואל הדם. כשכבר מצליח להגיע לעיר המקלט, אסור לו
לצאת משם לשום דבר שבעולם, אפילו לא לדבר מצוה.
"אינו יוצא לא לעדות מצוה, ולא לעדות ממון, ולא לעדות
נפשות, ואפילו ישראל צריכים לו, ואפילו שר צבא ישראל
כיואב בן צרויה - אינו יוצא משם" (מכות יא, ב). גם לרגל
אינו עולה. כמה זמן זה כך? - עד מות הכהן הגדול. והכהן
הגדול הרי יכול לחיות שנים רבות. הרוצח עלול אפוא
לשבת בעיר המקלט עשרות שנים, מנותק מחבריו מידידיו
וממשפחתו (אם לא יבואו לגור איתו בעיר המקלט). אם
רוצים לכבד אותו בכבוד כלשהו, אפילו בעליה לתורה
'שלישי' או 'שישי', צריך הרוצח להתבזות ולומר: "רוצח
אני!" ורק אם רוצים בכל זאת לכבדו, מותר לו לקבל את
הכיבוד (משנה שם יב, ב). התורה מחמירה אפוא בעונשו
של הרוצח. מפקירה את חייו ואת כבודו, והכל בגלל
החומרה הנוראה של הריגת נפש מישראל, אף על פי
שנעשתה בשגגה.

גם מי שכמעט הרג - צריך לעשות תשובה

והנה, כל זה הוא במקרה שאדם אכן הרג נפש בשגגה
בפועל. ומה הדין לגבי אדם שלא הרג בפועל, רק פשע
ולא נזהר, וכמעט הרג נפש בשגגה? למשל: ראובן
ושמעון עבדו יחד בהורדת אבנים או דבר כבד אחר מראש
הגג. תוך כדי עבודתם פטפו וצחקו, ולא נזהרו מספיק
שהאבנים לא תפולנה מידם אל הרחוב. ואכן, מידו של כל
אחד מהם נפלה אבן לארץ. האבן של ראובן נפלה על ראשו
של אחד העוברים ברחוב והרגה אותו. לעומת זאת, האבן
של שמעון שנפלה אף היא לרחוב, לא פגעה באיש, ולא
גרמה לשום נזק. מה יקרה עכשיו? ראובן צריך לגלות לעיר
מקלט, הוא בסכנת נפשות מגואל הדם, מורחק ממשפחתו,
לא בא לשום שמחה משפחתית, לא לבר מצוה, לא לחתונה,

בנפשו ולהרוג אותו (סנה' עג, א). ישנה חקירה, אם מישהו רוצה להתאבד, האם מותר להצילו בנפשו? מצד אחד, אין כאן הצלה, שהרי זה בדיוק מה שהוא רוצה - למות! מצד שני, אם נהרוג אותו - נציל אותו מן העבירה. אפשר לומר שזה לא פשוט הדין הזה. יש לפעמים שהולך רגל מתנהג בצורה שמשכנת את עצמו, ואז יש לו אולי דין של מתאבד! מי שיפגע בו, לא רק שאינו חייב, אולי אפילו עשה מצוה!... (כמובן, הענין אינו פשוט ואינו מוכרע, ואין לנהוג כן למעשה!) עכ"פ, זה ודאי נכון, שנהג שנוהג בחוסר זהירות יכול להיות גם מתאבד וגם רודף, שני הדברים.

יש מקרים לפעמים של נהג שנהג בחוסר זהירות ופגע בהולך רגל או במכונית אחרת, וגרם רק לפציעה ולא להריגה. הוא יהיה חייב לשלם, או לא יהיה חייב לשלם? בדין תורה, הוא לא יהיה חייב לשלם. למה? כי הוא רודף, ורודף מתחייב בנפשו, וא"כ חל עליו הדין של "קים ליה בדרכא מיניה", והוא לא יהיה חייב בתשלומים. (כמובן, זו איננה זכות גדולה להיות חייב מיתה במקום תשלומים). יכול להיות שהרבה נהגים, אילו היו יודעים את דין התורה, היו מעדיפים להשפט בפני בית דין רבני ולא בפני ערכאות. גם אם הוא פוגע במישהו בשבת, הרי בדין רבני הוא יהיה פטור מתשלומים, מחמת הדין של "קים ליה בדרכא מיניה", שהרי הוא חייב מיתה על חילול השבת.

"כי בצלם אלקים עשה את האדם"

התורה אומרת: "שֶׁפָּךְ דָּם הֶאָדָם, בְּאָדָם דָּמוֹ יִשְׁפָּךְ, כִּי בְּצֶלֶם אֱלֹקִים עָשָׂה אֶת הָאָדָם" (בראשית ט, ו). שלש פעמים נזכר "אדם" בפסוק הזה. "שֶׁפָּךְ דָּם הֶאָדָם" - זה הנרצח; "כִּי בְּצֶלֶם אֱלֹקִים עָשָׂה אֶת הָאָדָם" - למה הכוונה? בפשטות, הכוונה היא שוב לנרצח. וכוונת הפסוק לומר, שהנרצח היה צלם אלקים, ולכן חייב הרוצח מיתה על הריגתו, כדין המשחית אנדרטה של צורת המלך, שהוא כמורד במלכות וחייב מיתה.

למלך ישראל יש דין, שמתור לו להרוג מי שמורד במלכות או מי שרוצח (רמב"ם הלכ' מלכים פ"ג ה"ח וה"י). על שאר עבירות שבתורה, כחילול שבת, או עבודה זרה, אין למלך רשות לדון ולהרוג, רק לבית דין. למה רוצח שונה מכל שאר עבירות שבתורה, עד שניתנה למלך רשות להרוג? חשבת, מפני שהרוצח ממעט את המלכות. הוא מורד במלכות בזה שהרג אחד מנתיני המלך. לכן, היות והמלך רשאי לדון מורד במלכות, ממילא הוא רשאי גם לדון רוצח. באותה מדה מי שפוגע ביהודי, הוא מורד במלכות שמים. היות והקב"ה הוא מלך ישראל, ממילא מי שפוגע באדם מישראל הוא במדה מסויימת פוגע במלכות שמים, "כִּי בְּצֶלֶם אֱלֹקִים עָשָׂה אֶת הָאָדָם".

מאבי מורי ז"ל שמעתי פירוש אחר בפסוק הזה. אבי מורי ז"ל פירש, ש"בְּצֶלֶם אֱלֹקִים עָשָׂה אֶת הָאָדָם" אין הכוונה לנרצח, אלא לַדָּן. וכך אומר הפסוק: "שֶׁפָּךְ דָּם הֶאָדָם, בְּאָדָם דָּמוֹ יִשְׁפָּךְ". מנין לילוד אשה הכח הזה, לשפוט את חברו בעונש חמור כל כך, עד כדי שפיכת דמו? התשובה היא - "כִּי בְּצֶלֶם אֱלֹקִים עָשָׂה אֶת הָאָדָם". כיון שהאדם נברא בצלם

לכבוד שבת. לכבוד שבת שיהודי אחר ישכב פצוע - אין שום היתר.

כמובן שהתשובה העיקרית שצריך לעשות היא, לא לנהוג כך להבא. לנהוג תמיד בזהירות, ע"פ חוקי התנועה. אינני נכנס לשאלה, האם דינא דמלכותא דינא בא"י או לא, אבל בנוגע לחוקי התנועה והבטיחות ודאי צריך לשמור על דינא דמלכותא, עם כל החומרות, יותר מהשו"ע, שהרי חמירא סכנתא מאיסורא (חולין י, א). לא לסמוך על שום קולא, כגון, שפעם כבר עשיתי כך, ולא קרה לי שום דבר. זו אינה טענה, שאלף פעם כבר עברתי באור אדום ולא קרה לי שום דבר. צריך לשמור על הנפש. על שבת כתוב, "וְיִשְׁמְרוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת הַשַּׁבָּת", ולעומת זאת, על הנפש כתוב, "וְיִשְׁמְרוּתָם מִן אֵד לְנַפְשֵׁיהֶם" (דברים ד, טו). לא מספיק שמירה סתם, צריך שמירה מאד. אמנם הפסוק בפשוטו מדבר על שמירה מעבודה זרה, ולא על שמירה מסכנת מיתה (עי' שם), אבל חז"ל פירשו פסוק זה גם על שמירת הגוף (עי' ברכות לב, ב). אולי מפני ש"היות הגוף בריא ושלם מדרכי ה' הוא, שהרי אי אפשר שיבין או ידע דבר מידעת הבורא והוא חולה" (רמב"ם הלכ' דעות פ"ד ה"א). במילא, בשביל לשמור את התורה מאד, צריך לשמור את הנפש מאד, להזהר מאד מכל אבק שפיכות דמים ומכל חשש סכנה. לא לזלזל בשמירת החיים, לא של עצמו, ולא של אחרים. חז"ל אמרו (פסחים מט, ב): עם הארץ, אסור להתלוות עמו בדרך, שנאמר: כי היא חייך וארך ימיך. ואם על חייו אינו חס (רש"י: ללמוד תורה ולחיות), על חיי חברו לא כל שכן?! (רש"י: ויש לחשוש שמא יהרגנו בדרך). הרי שתחילה צריך לחוס על חיי עצמו, ומזה נלמד לחוס גם על חיי אחרים. אם אנשים היו עושים יותר את החשבון הזה, אולי היו פחות תאוונות דרכים וגם פחות תאוונות אחרות.

בחלק מתאוונות הדרכים אפילו עיר מקלט לא תציל את הנהג הדורסן, מפני שעיר מקלט מצילה רק רוצח שהוא שוגג גמור. רוצח שהוא קרוב למזיד - גם עיר מקלט לא מגנה עליו. מהו "קרוב למזיד"? - כותב הרמב"ם: קרוב למזיד, "הוא שיהיה בדבר כמו פשיעה, או שהיה לו להזהר ולא נזהר. ודינו - שאינו גולה. מפני שעונו חמור, אין גלות מכפרת לו, ואין ערי מקלט קולטות אותו... לפיכך אם מְצָאוּ גואל הדם בכל מקום והרגו, פטור. ומה יעשה זה? - יִשָּׁב וישמור עצמו מגואל הדם" (רמב"ם הלכ' רוצח ושמירת הנפש פ"ו ה"ד וה"ה). מי שנוהג ברכב בחוסר זהירות, ודאי לא נקרא שוגג, אלא קרוב למזיד, ודינו כפי שמבואר כאן ברמב"ם.

לפעמים לא הנהג אשם, אלא הולך הרגל הוא זה שגרם לתאונה. במקרה זה, הולך הרגל הוא זה שצריך תשובה וכפרה על מה שגרם לנהג, גם אם גרם רק לחבלתו, ולא להריגתו ח"ו. ואם הולך הרגל בעצמו נחבל, ג"כ צריך תשובה, כי אדם הרי אינו רשאי לחבול בעצמו (בי"ק צא, ב), וגם אם גרם לעצמו שיחבל ע"י מכונית, גם אז יש עליו תביעה. כל שכן אם גרם שיהודי אחר יחבל ע"י מכונית, שזה ודאי חמור.

יש דין, שמי שרודף אחרי נפש מישראל, מותר להצילו

"על דאָספּאַט אָטפּוֹף (בגלל שהטבעת אחרים, הטביעו אותך, מידה כנגד מידה), וְסוֹף מְטִיפִיךָ - יְטוּפוֹן (סופם של המטביעים אותך יהיה, שאף הם יענשו בטביעה)" (אבות פ"ב מ"ו). והנה, אם הצליחו הרוצחים להטביע את בעל הגולגולת, ודאי שנקנסה עליו טביעה, שאם לא כן לא היו מצליחים הרוצחים במזימתם. ואעפ"כ, "סוף מְטִיפִיךָ - יְטוּפוֹן". כי אדם לא צריך להשתדל להיות שליח לבצע גזירה רעה שנגזרה על בני אדם מן השמים.

מדוע נענשים גויים המצרים לישראל בגזרת ה'?

כעין זה רואים גם בהפטרה שקראנו בשבת האחרונה. ירמיהו הנביא מנבא על חורבן ירושלים: "מִצְפּוֹן תִּפְתַּח הָרָעָה עַל כָּל יִשְׁבֵי הָאָרֶץ. כִּי הִנְנִי קֹרֵא לְכָל מְשֻׁפָּחוֹת מִמְּלָכוֹת צְפוֹנָה, נְאֻם ה', וְכָאוּ וְנָתְנוּ אִישׁ פִּסְאוֹ פֶתַח שְׁעָרֵי יְרוּשָׁלַם וְעַל כָּל חוֹמֹתֶיהָ סָבִיב" וכו' (ירמיהו א, יד ואילך). נבואה קשה מאד על ירושלים, ובהמשך נבואות קשות נוספות על ירושלים. והנה, בין הנבואות הקשות מופיעה במפתיע פסיקה נעימה מאד: "הֲלֹךְ וְקִרְאתָ בְּאָזְנֵי יְרוּשָׁלַם לְאָמֵר, פֹּה אָמַר ה', וְכִרְתִּי לְךָ חֶסֶד נְעוּרֶיךָ, אֶהְבֶּת כְּלוּלֹתֶיךָ, לְכַתֵּף אַחֲרֵי בִמְדָבָר בְּאָרְץ לֹא זְרוּעָה. קִדְשׁ יִשְׁרָאֵל לֵה' רֵאשִׁית תְּבוּאָתָהּ, כָּל אֲכָלֶיךָ אֲשָׁמוּ, רְעָה תִבָּא אֲלֵיָהֶם נְאֻם ה'" (שם ב, ג-ג). מה לנבואה זו בתוך כל הנבואות הקשות הללו? נראה לתרץ כך: ה' קורא לממלכות צפונה להחריב את ירושלים. מה יאמרו אותן ממלכות? - "עשינו את דבר ה', ולא מגיע לנו כל עונש". אומר להם הקב"ה: לא! "קִדְשׁ יִשְׁרָאֵל לֵה', רֵאשִׁית תְּבוּאָתָהּ, כָּל אֲכָלֶיךָ אֲשָׁמוּ, רְעָה תִבָּא אֲלֵיָהֶם נְאֻם ה'". עתידים אתם ליתן את הדין על כל מה שתעשו לישראל. כי למרות שגזרתי על ירושלים שתחרב, לא בקשתי מכם להיות השלוחים לדבר. אתם מצידכם לא הייתם צריכים לעשות את זה. ממש כמו שמוצאים אצל אברהם אבינו, שמקבל את הנבואה "כִּי גֵר יִהְיֶה זְרַעְךָ בְּאָרֶץ לֹא לָהֶם, וְעַבְדוּם וְעָנוּ אֲתָם אַרְבַּע מֵאוֹת שָׁנָה" (בראשית טו, יג), ומיד נאמר לו "וְגַם אֵת הַגּוֹי אֲשֶׁר יַעֲבְדוּ דָן אֲנִיכִי", שהמצרים לא יוכלו לטעון "מה רוצים מאיתנו, הקב"ה גזר שישראל יהיו עבדים, אז 'לשם יחוד' שעבדנו את ישראל". אומר הקב"ה: לא! נכון שאמרת שישראל יהיו עבדים, אבל אמרתי גם שאת הגוי אשר יעבודו דן אנכי. אין לכם תירוץ על זה שעבדתם את ישראל. מי שכן הבין את הענין הזה, זהו נירון קיסר. נירון קיסר קיבל את משמים, שהקב"ה רוצה להחריב את ירושלים. נירה חיצים לכל רוחות השמים, ובכל פעם - עף החץ ונחת בירושלים (עי' גיטין נו, א). בכל זאת, כשפגש ילד יהודי אחד ושאל אותו איזה פסוק למד היום ב"חדר", אמר לו הילד: "וְנִתְּתִי אֵת נִקְמָתִי בְּיַד עַמִּי יִשְׂרָאֵל" (יחזקאל כה, יד). אמר נירון הקיסר: מה, הקב"ה רוצה להחריב את ירושלים, ואחר כך לנקום באדם ולענוש אותי על שהחרכת את בית המקדש? ברח והתגיייר. אמנם הרומאים שלחו את אח"כ את אספסינוס קיסר, ואח"כ את טיטוס להחריב את ירושלים, אבל נירון קיסר ברח, ובאמת זכה בגלל זה ויצא ממנו התנא רבי מאיר (גיטין סו). במקום שיענש בגיהנם על החרכת ירושלים, זכה לבן כזה שכל הש"ס מלא ממנו! סתם משנה רבי מאיר,

אלקים, יש לו כח לדון את הרוצח למיתה, כשם שהקב"ה דן את בני האדם, מי יחיה ומי ימות.

ואולם, במחילה מכבוד אבי מורי ז"ל, אולי מותר להוסיף עוד פירוש בפסוק. אולי אפשר לפרש, שהכוונה במילים "כִּי בְּצִלְמֵם אֱלֹקִים עָשָׂה אֶת הָאָדָם", איננה לנרצח, וגם לא לדיין, אלא לרוצח עצמו! הרוצח פגע במעשה הרציחה שלו בצלם אלקים שלו עצמו, ועל כך הוא נידון למיתה! הפגיעה שפגע הרוצח בנרצח אינה פה גדולה כמו הפגיעה שפגע הרוצח בצלם האלקים שלו עצמו. הרי מיסודות אמונתנו הוא, "שאינן ביד אחד מהברואים להועיל את נפשו (של האדם) ולא להזיקה, ולא לזולתו, כי אם ברשות הבורא יתברך" (חז"ל שער הבטחון פ"ג). ממילא, אם הצליח הרוצח להרוג את הנרצח, אות הוא שִׁמְן השמים גזרו על הנרצח מיתה, כמו שאמרו חז"ל על הפסוק: "כִּי תִבְנֶה בַּיִת חֲדָשׁ, וְעָשִׂיתָ מַעֲקָה לְגִנְךָ, וְלֹא תֵשִׂים דָּמִים בְּבֵיתְךָ, כִּי יִפֹּל הַנֶּפֶל מִמָּנוּ" (דברים כב, ח) - "ראוי זה ליפול מששת ימי בראשית, שהרי לא נפל והכתוב קראו נופל" (שבת לב, א). אם אדם נפל מגג, אין זה בגלל שלא עשית לו מעקה, אלא עומד וראוי היה ליפול, ואם לא היה נופל מגג, היה נופל ממקום אחר. ומ"מ, אתה מצידך צריך לדאוג לכך, שאתה לא תהיה סיבה לנפילת אדם. הקב"ה ימצא כבר היכן להפיל אותו, לא אתה צריך להיות זה שנופל על ידו, ולכן מצוה עליך לעשות מעקה.

על כל פנים, לא על הפגיעה בצלם אלקים של הנרצח נידון הרוצח, שהרי הנרצח ממילא היה מת, אלא על הפגיעה בצלם אלקים של עצמו! הקב"ה הוא טוב ומטיב לכל, וגם האדם, בהיותו צלם אלקים, צריך להיות כזה, להטיב לכל בריה כמה שאפשר. ממילא, הרוצח שעשה את ההפך מזה, נטל מאדם את חייו במקום להטיב לו, פגע באופן אנוש בצלם האלקים שלו עצמו, ועל כך הוא חייב מיתה.

מספרים ששאלו פעם גנב אחד: תֵּיט מתפלל בראש השנה, שבשנה החדשה יזמינו אצלו הרבה חליפות חדשות. חקלאי מתפלל שֶׁהֵיבּוּל יצליח. אבל אתה, ש"מתפרנס" מגנבה, על מה מתפלל אתה בראש השנה? ענה ואמר: אני מבקש בתפלה, שכל מי שנגזר עליו שתהיה אצלו גניבה השנה - אני "אזכה" להיות השליח לביצוע הגזירה!... לכאורה, צדיק נסתר הוא הגנב הזה. הוא לא רוצה לגנוב סתם, אלא רק ממי שממילא נגזר עליו שתהיה אצלו גנבה, וכשליח ההשגחה להוצאת הגזרה אל הפועל! ואולם למעשה לא זו התפילה הראויה לראש השנה, ולא זו המלאכה הראויה לכל השנה. אדם לא צריך לשאוף להיות שליח ההשגחה לגנבה, ובודאי שלא לרציחה. גם אם הקב"ה רוצה שאצל פלוני תהיה גניבה, לא עליך המלאכה לגמור. לא נתבקשת מן השמים לסייע בהוצאת גזירת ה' אל הפועל. להפך! הקב"ה דורש ממך שלא לגנוב! צריך לשאוף להיות שליח ההשגחה לבצע גזרות טובות על יהודים, לא גזרות רעות ח"ו. ממילא, לא תפטר מעונש על הגניבות שתבצע, גם אם תכוון בשעת הגניבה לסייע לקב"ה להוציא את גזרותיו אל הפועל...

הֲלֹל ראה גולגולת אחת שצפה על פני המים, אמר לה:

את בת הקיסר למצורעת, וברומי היה המנהג שלמצורעים היו נותנים "מסתוריתא" כזו להתעסק עמה בשוק, כדי שידעו הכל שמצורעים הם, ויתרחקו מהם. יום אחד עבר רבי יהושע בן חנניה ליד בת הקיסר בשוק, ושאל אותה: האם נאָה בעיניך המסתוריתא שה' נתן לך? אמרה לו: התפלל לאלקיך שיקח ממני בחזרה את מה שנתן לי. אמר לה: האלקים שלנו רק נותן, ולא לוקח (חולין ס, א). אמנם שם היתה זו תשובה לבת הקיסר, אבל זו היא אכן דרכו של הקב"ה, שהוא רק נותן ולא לוקח. אדם מטבעו חייב לקחת מן העולם, אבל אח"כ, כשיגדל יותר, ישתדל עד כמה שאפשר להיות נותן ולא לוקח, ואז הוא מתקרב להיות דומה לבורא ית'. אם ח"ו מקצר חייו של אדם, זה חמור מאד, ויענש בחומרה רבה.

בימי בין המצרים צריך לעשות תשובה על עבירות שבגללן בא החורבן. אחת העבירות שבגללן בא החורבן, היא שפיכות דמים. בית שני נחרב בגלל שנאת חינם (יומא ט, ב) המביאה לשפיכת דמים, וגם בית ראשון נחרב בגלל עבודה זרה, גילוי עריות ושפיכות דמים (שם), [והרי גם על החורבן הראשון אנו מתאבלים היום, וגם את העברות שהביאו לחורבן הראשון צריך עוד לתקן¹]. אם כן, זה זמן להתעורר לתקן את הענין הזה, להתרחק משפיכות דמים עד הקצה האחרון. להזהר מאד שלא לגרום חבלה לשום אדם, בודאי לא הריגה, וגם לא נזק לרכוש. וגם על עצמנו עלינו להזהר, שהרי גם על המאבד עצמו לדעת התורה אומרת "וְאִם אָתְּ דַמְּכֶם לְנַפְשֵׁיכֶם אֶדְרֹשׁ, מִיָּד כָּל תְּיָה אֶדְרֹשׁנוּ" (בראשית ט, ה), שמי שגורם לעצמו למות, גם הוא יבוא על ענשו. יהי רצון שנזכה לא רק לא להרוג ולא להרג, אלא גם שיבנה בית המקדש במהרה בימינו, אמן.

השיחה נערכה לפי הבנתו של העורך,
וכל טעות או חסרון (אם ישנם) יש לתלות בעורך בלבד.

וכל הש"ס מלא ברבי מאיר! ההסטוריונים הרי לא יודעים לאן נעלם נירון קיסר. לפי דבריהם, הוא נעלם פתאום, ולא ידוע מה עלה בגורלו. למה? כי לא למדו את מסכת גיטין! אם היו לומדים את מסכת גיטין, היו יודעים לאן נעלם נירון קיסר. הוא ברח והתגיייר. לא רצה להיות מחריבה של ירושלים. אם ה' גזר שירושלים תחרב, שידאג בעצמו להוציא את גזרתו אל הפועל. לא אני צריך להיות המוציא לפועל של הגזירה הזאת. ה' לא גזור על אף אחד להיות רשע. יש בחירה לאדם. גם אם הוא שומע מהנביא כך וכך, יש לו בחירה. הוא לא מוכרח להיות רשע.

צלם אלקים - צריך להיות דומה למקור

להיות "צלם אלקים" מחייב אותנו להדבק במדותיו של הקב"ה, כדי שהצלם יהיה דומה למקור - לאלקים. אמנם אדם יכול לבחור לו דווקא את המידות של "א-ל-קנא וְנֶקֶם... וּבַעַל תְּמָה" (נחום א, ב), אבל לא זה מה שמומלץ בשלב הראשון... אמנם צריך לפעמים להשתמש גם במדות האלו, כמו פנחס שהרג את זמרי במדת הקנאות, אבל לפני מדה זו אדם צריך להיות שלם במדות החסד והרחמים. קודם כל להדבק במדות האלה של הקב"ה. מי שעושה ההפך - פוגע בצלם האלקים שלו.

הקב"ה הוא שלמות החסד. הוא רק נותן לאחרים, ולא מקבל כלום. לעומת זאת, אדם לא יכול להיות רק נותן. הוא מוכרח גם לקבל. מרגע שאדם בא לעולם ועד צאתו ממנו, הוא מוכרח לקחת מן העולם אויר, מזון, ביגוד ועוד דברים. אבל עד כמה שאפשר, אדם צריך להשתדל להיות דומה לקב"ה בפרט הזה, להשתדל להיות כמה שיותר "נותן" ומיטיב לאחרים, וכמה שפחות "לוקח", ובודאי לא רוצח, ולא גוזל. זו השאיפה שצריכה להיות לנו, להיות דומה לקב"ה, שהוא רק נותן ולא לוקח.

הגמרא מביאה, שַׁבַּת הקיסר אמרה לרבי יהושע בן חנניה: הרי אלקיכם נָגַר הוא, שבונה דברים מעץ (והביאה לו פסוק על כך). בקש אפוא מאלקיך, שיעשה לי "מסתוריתא" אחת. [מסתוריתא היא כלי עץ המשמש להתרת פקעות החוטים]. התפלל רבי יהושע בן חנניה לה' שימלא את משאלת ליבה של בת הקיסר, ואכן הקב"ה הפך

1. כמבואר בראשונים, שחורבן בית ראשון וגלות בבל לא תיקנו ולא כיפרו לגמרי את העוונות שהביאו לחורבן זה, והחורבן השני אינו אלא המשך החורבן הראשון וגלות בבל, ולא חורבן "חדש" בפני עצמו. ע"י רמב"ן ב"ספר הגאולה" שער ג' (כתבי הרמב"ן הוצ' מוסד הרב קוק, ח"א עמ' רפ"א), וחי' הריטב"א (ר"ה יח, ב ד"ה ופרקינן) שכתב: "לפי שיודעים היו שסוף בית שני זה ליחרב, ושיהא גלות זה שאנו בו, ובנין בית שני לא חשיב להו כולי האי דלהוי נגדר הפרץ הראשון". ומסתבר, שזהו מפני שהבינו שעוד לא נתקן עוונם ולא נתכפר לגמרי.